

Det har valts ut fyra rättsfall. I två av dessa har Torkel Gregow varit referent och även skrivit ett tillägg till HD:s avgörande. I de två övriga rättsfallen var Torkel Gregow skiljaktig, i det ena jämte Gertrud Lennander.

RÄTTSFALL

NJA 1987 s. 222

Vid utförsäkning i en backe belägen inom ett för sådant ändamål upplåtet område skadade sig en skidåkare när han föll i ett stenigt område med otillräckligt snötäcke. Upplåtaren har ansetts ha vidtagit otillräckliga åtgärder till förebyggande av sådan olycka som den inträffade och därför vara vållande till skadan.

TR:N

Makarna U. och S.B. äger Trillevallens Hotell. Väster om hotellet ligger Vällistefjället, vars högsta punkt är belägen omkring 1 000 m ö h. På Vällistefjällets sydostsluttning finns den s k Trillevallens skidcirkus med 11 skidliftar av olika längd och beskaffenhet. Till detta område går en s k transportlift från hotellet. Området med därtill hörande liftar, som är avsett för utförsäkning på skidor, ägs och drivs av makarna B... Anläggningen är ansluten till Svenska Liftanläggningars Organisation (SLAO). Enligt en reklambroschyr som tillhandahålls av makarna B.. har skidområdet en "total åkyta" om 1 290 000 m² och en "preparerad åkyta om 160 000 m². I broschyren står också att "Utförsäkningsområdet täcker en hel fjällsida och erbjuder stor variation från de lättaste backar till branta pister." Från en plats något nedanför trädgränsen och upp till i stort sett toppen på Vällistefjället går lift nr 8, en släplift med byglar. Till höger om denna lift, nerifrån sett, går lift nr 10, en s k automatlift. Den liften startar strax ovanför trädgränsen och går upp till en plats i närheten av avstigningsstationen för lift nr 8. Mitt emellan dessa

båda liftar går lift nr 9, som startar vid trädgränsen och är ungefär hälften så lång som lift nr 10.

Den 16 jan 1982 på förmiddagen åkte L.A. tillsammans med en kamrat, T.F., slalom inom det angivna området. De hade åkt upp med lift nr 8 och valde att åka ner på sluttningen mellan den liften och lift nr 10. Under nerfärden föll L.A. omkull. Han ådrog sig i samband härmed en svår skada på vänstra ögat, som medfört att han numera är i stort sett blind på det ögat. Till följd av skadan blev L.A. helt sjukskriven 47 samt halvt sjukskriven 224 dagar.

L.A. väckte talan mot makarna B.. vid Östersunds TR och yrkade förpliktande för dem att solidariskt utge skadestånd till honom med 75 000 kr för inkomstförlust, 500 kr för diverse utlägg och 7 500 kr för sveda och värkjämte ränta på de angivna beloppen. Han förbehöll sig rätt att senare yrka ersättning för eventuellt lyte och men.

Makarna B.. bestred käromålet. De vitsordade yrkade belopp och ränta som skäligen i och för sig och hade inte någon erinran mot det framställda förbehållet.

DOMSKÄL

TR:n (lagmannen Palm, rådmannen Andersson och tingsfiskalen Rinander) anförde i dom d 5 febr 1985: Som grund för käromålet har L.A. anfört: Tidigare på förmiddagen hade lift nr 8 inte varit öppen. L.A. såg hur man med pistmaskin preparerade den övre delen av området mellan liftarna nr 8 och 10, varefter lift nr 8 öppnades. När L.A. stigit av den liften vid toppstationen, åkte han ner ett stycke i backen och stannade för att välja fortsatt väg för nedfarten. Han såg inga barfläckar nedanför den plats där han stannat. Han fortsatte i stort sett rakt nerför och passerade ett mindre krön. Det visade sig att det bakom krönet fanns ett ganska stort område med bara stenar. Några käppar eller andra varningsmärken fanns inte uppsatta i anslutning till detta barmarksområde. L.A. kunde inte väja utan körde in i detta område, föll omkull och ådrog sig vid fallet den angivna skadan. Makarna B.. är gentemot de åkare som använder anläggningen ansvariga för säkerheten, inte bara i liftarna,

utan även i backarna. – L.A. gör i första hand gällande att makarna B., utan direkt lagstöd, har strikt ansvar för skador orsakade av att backen inte varit exemplariskt underhållen. Utförsäkning är en farlig verksamhet. Tillräckligt hög säkerhet i backarna kan bara uppnås, om backägaren åläggs ett skadeståndsansvar oberoende av vållande från ägaren själv. – Eftersom backägaren genom information mycket lätt kan få kännedom om hinder och liknande i backen, är han också den som har de bästa möjligheterna att undanröja de faror som finns. L.A. menar därför i andra hand att makarna B. har presumtionsansvar och alltså har att visa att de är fria från vållande. – I vart fall föreligger ett kontraktliknande förhållande mellan L.A., som genom att köpa liftkort blivit berättigad att åka i området, och makarna B., som härigenom upplåtit skidområdet för utförsäkning. Makarna B. har därvid av oaktsamhet vållat L.A:s skada, eftersom de genom att öppna lift nr 8 tillåtit skidåkning i den aktuella delen av backen innan man vare sig gjort den i sådant åkbart skick som L.A. kunde förvänta sig eller satt upp varningsskyltar eller avspärning vid barmarksområdet. Makarna B. måste anses ha lämnat L.A. garanti för att den delen av backen var i angivet skick.

Till utveckling av sitt bestridande har makarna B. anfört: Det är i och för sig riktigt att de har ansvar för säkerheten inom skidområdet. Detta ansvar kan dock inte utsträckas så långt som L.A. i första hand vill göra gällande. Utförsäkning sker på skidåkarens egen risk. Makarna B. upplåter ett mycket stort område av ett helt kalfjäll för skidåkning. Därvid måste ställas särskilt stora krav på åkarens eget omdöme. Det finns flera partier på sluttningen som inte lämpar sig för utförsäkning. Det vore orealistiskt att makarna B. skulle kunna ordna säkerheten inom hela området på ett sådant sätt att strikt skadeståndsansvar skulle åläggas dem. – En backägare torde vara ansvarig för konstruerade hinder i en backe, t ex fundament till liftanordningar, och för extrema naturliga hinder, t ex stup. Det vitsordas att L.A. i vart fall skadat sig på ett bart område med stenar, men detta har icke varit ett sådant extremt hinder. Väderleksförhållandena kan variera snabbt på kalfjället och backägaren har därför

ingen möjlighet att ständigt kontrollera att hela området är fritt från barfläckar. Därför kan ej heller komma i fråga att ålägga dem s k presumtionsansvar. – Makarna B. har inte brutit i sina skyldigheter gentemot L.A.. Det var vid detta tillfälle litet snödjup och det fanns inom skidområdet en mängd stenar som var bara. Det vore orealistiskt att ålägga backägaren skyldighet att spärra av eller markera alla sådana partier. Omedelbart ovanför krönet finns en mindre ravin som går snett neråt till vänster i åkriktningen. U.B. hade själv, innan lift nr 8 öppnades, kört med pistmaskin i ravinen och därvid dragit upp snö mot kanten av krönet så att den pistade delen av nerfarten skulle bli bredare. Angivna förhållanden borde ha föranlett L.A. att åka extra försiktigt. Det är heller inte helt klart huruvida L.A. verkligen kört omkull i barmarksområdet eller om han fallit redan på den pistade delen av ravinen och kanat ut på stenarna. Makarna B. kan icke anses ha lämnat L.A. någon garanti med avseende på backens skick. – Därest TR:n skulle finna makarna B. ansvariga för skadan, hävdar de att skadeståndet skall jämkas till noll, eftersom L.A. själv genom grov vårdslöshet medverkat till skadan. Han har nämligen brutit mot de av internationella skidförbundet meddelade s k trafikreglerna för utförsäkning genom att inte anpassa fart och åksätt till terrängen och sin egen åkskicklighet.

L.A. har genmält: Han har genom att stanna ett stycke ovanför olycksplatsen och kontrollera backen nedanför utan att kunna se barmarksområdet visat erforderlig försiktighet. Han har åkt på ett helt normalt sätt och kan icke anses ha visat grov vårdslöshet.

I målet har hållits s k fria partsförhör med L.A. och U.B., samt vittnesförhör, på begäran av L.A., med ovannämnde T.F. och på makarna B:s begäran, med ordföranden i SLAO, S.L.. TR:n har hållit syn inom skidområdet och på olycksplatsen. Makarna B. har dessutom åberopat delar av de lift- och åkregler samt utförsåkarens trafikregler, vilka finns angivna i en folder, som är tillgänglig för dem som köper liftkort i en till SLAO ansluten liftanläggning. Härutöver har makarna B. åberopat delar av avtal d 24 sept 1979 mellan

SLAO och konsumentverket med allmänna bestämmelser för utnyttjande av skidliftar.

L.A. har – utöver vad som tidigare angivits – berättat: Han är uppvuxen i Duved. Han brukade syssla med utförsåkning på skidor någon dag varje helg och en eller ett par kvällar i veckan under vintersäsongen. Han hade åkt i Trillevallens skidcirkus någon gång tidigare, dock på 1970-talet. Under förmiddagen åkte han och T.F. i nedfarter intill liftarna nr 9-12. Han hade då sett att man med pistmaskin höll på att preparera området till höger om lift nr 8 nerifrån sett. Han tyckte inte att det var lite snö i backarna och såg inga barfläckar. Det var fint väder, solsken och 10-12 minusgrader. När han och T.F. stigit av lift nr 8, ville de se hur man kunde välja det roligaste sättet att ta sig ner till dalstationen för lift nr 9. De åkte ner ett stycke och stannade i backen ungefär 100-150 m ovanför olycksplatsen. Därifrån kunde han inte se någon barfläck nedanför. Han såg ungefär 100-150 m längre ner en svag svacka och därefter ett litet backkrön. Han åkte i normal takt ner mot svackan. Under åkningen såg han inte något barmarksområde. Han minns att han åkte mot backkrönet och att han försökte väja för stenarna men det ”slog tvärstopp”. Av vad som därefter hände minns han inget, förrän han vaknade upp mitt i det bara området. Enligt hans minnesbild var området med bara stenar 4-5 m² stort.

Vittnet T.F. har berättat: Ovanför liftarna på toppen av fjället kunde man se en del barfläckar. Backarna var inte uppkörda med pistmaskin överallt, men snön var hård och fast och det gick att åka ovanpå den även där den inte var maskinpreparerad. När de tidigare på förmiddagen åkte i liftarna nr 9-12, såg han att pistmaskinen gick i aktuellt område. Man flyttade snö med maskinen, eftersom det hade blåst av på vissa partier. När de åkte upp i lift nr 8, såg T.F. alldeles till höger om liften snett ovanför olycksplatsen några bara stenar. Däremot såg han inte det barmarksområde, där L.A. senare blev liggande, troligtvis beroende på en svacka i liftbanan som gjorde att sikten blev skymd. Från det ställe ovanför olycksplatsen där han och L.A. stannade såg det åkbart ut hela vägen ner.

Något barmarksområde syntes inte därifrån. Han kunde se att pistmaskinen gått nedanför krönet. Båda åkte lugnt och försiktigt. L.A. åkte först. Han såg bara att L.A. försvann med skidor och stavar bakom krönet. Han såg däremot inte hur L.A. landade. Det fanns snö på ”ryggen” av krönet, men den barfläck där L.A. hamnade var nog ca 16 m² stor.

U.B. har – utöver vad som tidigare angivits – berättat: Det var en normal dag och hela skidområdet var öppet för åkning. Emellertid fanns det väldigt dåligt med snö. Han hade själv varit uppe både kvällar och nätter före denna dag och schaktat och lagt snön tillrätta i olika delar av området. Det fanns dock flera bara fläckar och han kan därför inte påstå att varje kvadratmeter av området var riskfri. Omedelbart ovanför olycksplatsen finns en ravin. Innan lift nr 8 öppnades körde U.B. själv pistmaskinen i ravinen. Han sköt upp snö på kanterna av ravinen för att bredda åkområdet. Ravinens nedre kantkrön markerade därvid gränsen för var man kunde åka. Barmarksområdet med stenar där L.A. skadade sig var säkert 50 m långt och ca 4 m brett. Han upptäckte detta område först efter olyckan. Det gick inte att upptäcka det om man stod strax ovanför trädgränsen och tittade uppåt, vilket kan ha berott på att ett tunt lager nysnö fallit något tidigare. Vid tillräckliga snöförhållanden kan det sägas vara normalt att åka över detta krön, men nu räckte inte snön och han utgick därför från att ingen åkare skulle välja att åka över krönet. Genom sitt arbete med pistmaskinen anser han att det gjorts en klar markering av var man skulle åka.

S.L. har uppgivit: När skidåkare köper ett liftkort, uppstår ett kontraktsförhållande mellan åkaren och anläggningens ägare. De internationella åkreglerna i SLAO:s informationsfolder är godkända sedan år 1967. En grundläggande regel för all sportutövning är att den sker på egen risk. En backägare har skyldighet att skydda åkarna för vissa fasta föremål, t ex liftstag, och att varna för och markera naturliga hinder, t ex stup och laviner. Ingen backägare kan dock garantera och svara för att backarna är fria från barfläckar och att ingen åkare skall åka på t ex en sten. Detta gäller särskilt på

ett kalvfjäll, där vindavdriften kan förändra snöförhållandena mycket snabbt och där betingelserna för åkarna är svårare än t ex i en skogsbacke. I dag rekommenderar SLAO sina medlemmar att markera särskilt iordningställda nerfarter även på kalvfjället med antingen sidomarkeringar eller mittmarkering. Dessa rekommendationer gällde dock inte vid tiden för olyckan. I det aktuella fallet fanns en viss pistad och preparerad nerfart från lift nr 8. Området utanför den prepareringen måste enligt S.L:s mening räknas som ”off pist”.

Domskäl. Annat har icke gjorts gällande än att L.A. genom att lösa liftkort varit berättigad till lift- och utförsäkning inom det aktuella skidområdet. Det är ostridigt att L.A. körde omkull inom detta område, att han därvid skadade sig på stenar, som inte var tillräckligt täckta av snö, samt att det inte fanns någon varningsmarkering för barområdet. Inget har framkommit som tyder på att L.A. fallit ovanför barmarksområdet. Det får därför genom L.A:s egna och vittnet T.F:s uppgifter, vilka lämnats i anslutning till synen, anses utrett, att anledningen till att L.A. föll och skadade sig var att han körde på och föll omkull på stenar inom detta barmarksområde.

Det är vidare ostridigt att makarna B., såsom ägare till liftarna och skidområdet, har att svara för säkerheten i bl a de backar som får användas av åkarna. Ett sådant säkerhetsansvar innefattar naturligtvis skyldighet för dem att med lämpliga anordningar förhindra att åkare skadar sig på fasta anordningar som byggts upp inom området, t ex stolpar, fundament och stag till liftar, men även skyldighet att tillse att farligare hinder i naturen, såsom branta stup och liknande, markeras på lämpligt sätt. I detta mål är emellertid inte fråga om sådana extrema hinder utan här gäller det ett naturligt och mer tillfälligt hinder. Varje skidåkare måste räkna med att barfläckar och stenar kan dyka upp i alla skidbackar, givetvis då beroende på snötillgång, årstid och väderförhållanden.

Vid bedömning av graden av ansvar för makarna B. måste till en början beaktas att olycksplatsen ligger inom ett relativt stort skidområde, som till största delen är beläget på kalvfjäll och där endast en liten del av den totala åkytan är maskinpreparerad. Inom ett sådant

område kan naturligtvis förhållandena på marken variera och skifta mycket snabbt på grund av omkastningar i väder och vind. Utförsäkning måste, särskilt inom ett sådant område, rimligtvis till stor del ske på åkarens egen risk, vilket också avspeglas i de regler som angivits i den av SLAO utgivna foldern, som tillhandahålls vid försäljning av liftkort. L.A. har uppgivit att han vid något tillfälle tagit del av dessa regler. Däri uttalas bl a ”utförsäkning är en sport som medför vissa risker för utövaren”, att ”åk-, snö- och väderförhållanden kan försämrats så snabbt att faromoment kan uppstå”, att ”åkning utanför markerad nedfart sker på eget ansvar” samt att åkaren skall ”anpassa farten och åksätt till terrängen, väderleken och sin egen åskicklighet”.

L.A. har i första hand hävdats att makarna B. har ett strikt skadeståndsansvar. Med sådant ansvar menas en skadeståndsskyldighet oberoende av varje vållande hos den ansvarige. Mot bakgrund av det anförda kan det inte anses rimligt att, utan stöd av lag, ålägga en backägare strikt skadeståndsansvar för alla skador som åkare skulle kunna råka ut för i samband med utförsäkning inom skidområdet. Ett sådant ansvar skulle innebära oacceptabla krav på säkerhetsanordningar.

I andra hand har L.A. åberopat att makarna B. har presumtionsansvar. Härmed brukar man i allmänhet avse en skadeståndsskyldighet som drabbar den vars verksamhet på ett eller annat sätt gett upphov till en skada, såvida han inte kan visa att han är fri från vållande till skadan. Ett sådant ansvar kan förekomma t ex för den som utövar viss särskilt farlig verksamhet. Att upplåta ett skidområde som det nu ifrågavarande för utförsäkning kan knappast jämföras med sådan verksamhet. I detta fall gäller det dessutom skada i anledning av ett tillfälligt och naturligt hinder inom ett skidområde på kalfjället. Att i en sådan situation ålägga backägaren en bevisbörda av angivet slag skulle ställa orealistiska krav på hans förutseende och omsorg. Presumtionsansvar kan därför icke komma i fråga i målet.

TR:n övergår här efter till frågan huruvida L.A. visat att makarna B. på grund av vårdslöshet, på sätt angivits ovan, vållat skadan.

Det är ostridigt att det i samband med att L.A. löst sitt liftkort har uppstått ett kontraktliknande förhållande mellan honom och makarna B., vilka härigenom upplåtit rätt för L.A. att åka inom området.

TR:n anser, att det som regel får ankomma på envar utförsåkare att avgöra om det, med hänsyn till rådande väder-, snö- och terrängförhållanden samt till egen åskicklighet, är rådligt att välja en viss väg för nedfärden. Det är mot makarna B:s uppgifter om snö-tillgången inte visat annat än att det var relativt litet snö inom skidområdet vid olyckstillfället. Även T.F. hade sett en del bara partier innan och när de åkte upp i lift nr 8. Både L.A. och T.F. hade sett att man, innan den liften öppnades, med pistmaskin hade flyttat en del snö till bara partier i den del av skidområdet där olyckan skedde. Det var första gången som L.A. åkte just i denna del av skidområdet. Under angivna förhållanden borde L.A. ha förstått att han måste vara extra försiktig, innan han åkte över ett krön, vars nersida han inte kunde se från den plats i backen där han stannat.

Detta skidområde har, som anförts, en speciell karaktär och skiljer sig därvid från en i skogsterräng anlagd slalombacke. Vid ansvarsbedömningen måste särskilt betonas att området där skidåkning är tillåtet är stort och till huvuddelen beläget på kalfjäll. Det är naturligt att det inom ett sådant område kan förekomma en mängd tillfälliga hinder, som inte finns år från år utan dyker upp beroende på växlingar i väder och vind. Det barmarksområde där olyckan hände är ett sådant hinder. Rimligtvis kan en backägare inte anses lämna varje åkare en garanti för att ett dylikt åkområde i sin helhet är i sådant skick att risk för skador av ifrågavarande art inte föreligger. Backägarens ansvar inom ett kalfjällsområde för att samtliga för åkning möjliga nedfartsvägar är i åkbart skick kan inte innefatta skyldighet att under alla förhållanden avspärra eller sätta upp varningsskyltar vid varje barfläck eller sten. Av S.L:s vittnesmål framgår också att det vid tiden för olyckan inte gällde några regler eller rekommendationer om att backägaren borde markera särskilt preparerade nedfarter på kalfjället. Enligt TR:ns mening kan man

inte heller kräva att backägaren eller hans personal skall avsyna hela åkområdet och upptäcka varje hinder av detta slag.

Av iakttagelserna vid synen finner TR:n klarlagt att barmarksområdet där olyckan hände uppifrån sett skymms av ett mindre krön, att man icke kunnat se området från det ställe ovanför olycksplatsen, där L.A. och T.F. stannade, samt att den väg som L.A. valde i och för sig ter sig som en naturlig nerfart sett från den plats där han stannade före olyckan. Det kan dock inte bortses från U.B:s uppgifter att krönet vid tidpunkten för olyckan var mer markerat, eftersom ravinen då var djupare på grund av snöförhållandena och den pistning han utfört där. U.B. har lång erfarenhet som backägare och av säkerhetsfrågor vid utförsåkning. Han hade innan han tillät öppnandet av lift nr 8 själv med pistmaskin preparerat den mindre svacka eller ravin som fanns omedelbart ovanför krönet. Han hade därvid lagt snön så att det åkbara partiet genom ravinen skulle bli så brett som möjligt och så att en gräns härför markerades genom pistningen på krönet. Han hade varken i samband med detta arbete eller tidigare lagt märke till att stenarna inom barmarksområdet inte var tillräckligt täckta av snö. Detta kan, som U.B. själv berättat, ha berott på att nysnö hade fallit tidigare. Mot bakgrund härav anser TR:n, att det inte kan läggas makarna B. till last som oaktsamhet att de inte tagit i beräkning att någon under rådande förhållanden skulle åka över krönet och skada sig.

TR:n finner sålunda att det inte visats att makarna B. varit vårdslösa vare sig genom att de tillätit skidåkning inom den aktuella delen av backen eller genom att de underlätit att sätta upp varningsanordningar vid barmarksområdet.

Käromålet skall av anförda skäl ogillas.

DOMSLUT

Domslut. Käromålet ogillas.

HOVR:N FÖR NEDRE NORRLAND

L.A. fullföljde talan i HovR:n för Nedre Norrland och yrkade bifall till käromålet.

Makarna B. bestred ändring.

HovR:n (hovrättsrådet Sterner samt adj led Wersäll, referent, och Rydeman) anförde i dom d 22 april 1986:

DOMSKÄL

Domskäl. I HovR:n har på L.A:s begäran förnyade förhör hållits med honom själv och med vittnet T.F., på båda parter begäran med U.B. och på makarnas B:s begäran med vittnet S.L..

På L.A:s begäran har vidare vittnesförhör hållits med distriktsåklagaren S.R..

Den i TR:n åberopade skriftliga bevisningen har åberopats också i HovR:n. L.A. har därutöver ingivit och åberopat fotografier över olycksplatsen.

HovR:n har företagit syn å Trillevallens skidområde. Av vid denna gjorda iakttagelser kan här antecknas att det område som i målet kallats ravin snarare bör betecknas som en sänka. Den var vid synen till betydande del utfylld med snö. Området där olyckan skedde bestod av berghällar och lösa, mindre stenar.

De även i TR:n hörda personerna har i HovR:n uppgivit i huvudsak i enlighet med vad som antecknats i TR:ns dom med följande tillägg och ändringar.

L.A.: Han minns att efter det han vaknat till och U.B. fått veta vad som hänt yttrade denne ”va’ fan är det inte avspärrat för”.

U.B.: Han tror inte att han hade lagt märke till det barmarksområde där L.A. föll före olyckan och han har aldrig tidigare varnat för just detta område även om snötillgången där tidvis varit dålig. Om han lagt märke till det och insett faran med det skulle naturligtvis området avspärrats. Detta är också bakgrunden till det yttrande som L.A. återgivit. – Vid den aktuella tiden betraktade han hela fjällslutningen som åkområde. Det var dock bara vissa nerfarter som preparerades med pistmaskin. I övrigt litade han på åkarnas omdöme.

Några sidomarkeringar för de preparerade nerfarterna förekom inte vid denna tid. Skulle han satt upp varningskäppar för alla barfläckar skulle fjället blivit en skog av pinnar. Endast mer farliga hinder utmärktes. För den aktuella nerfarten ansåg han att den naturliga färdvägen angavs genom pistningen i ravinen. Ovanför ravinen var det opistat. Numera sidomarkeras nerfarterna på kalfjället. Inom dessa markeringar svarar backägaren för backens skick. Detta har å andra sidan medfört att nerfarterna inte prepareras till samma bredd som tidigare.

S.L.: Han har varit verksam med frågor angående skidsäkerhet i många år. Sverige hävdar sig väl i detta avseende jämfört med andra länder. Synen på skidsäkerhet har utvecklats mycket under senare år i och med utförsåkningens explosionsartade utveckling. SLAO:s rekommendation om sidomarkering av iordningställda nerfarter kom dock först efter det att försöksverksamhet under år 1983 bedrivits med sådana markeringar i Åre och Tandådalen. Så som SLAO:s rekommendationer ser ut idag är det klart att det omstridda barmarksområdet skall markeras, om det ligger i anslutning till eller i en markerad nerfart. Utanför markerat område torde dock något sådant ansvar inte åvila backägaren. Denne bör dagligen avsyna backarna och deras skick. Det finns en viss risk att man, om man uppställer alltför rigorösa säkerhetsbestämmelser, klavbinder skidsporten och därigenom förtar en del av skidåkningens tjusning.

Rönngren har uppgett: Han har varit skidlärare sedan 60-talet och är ordförande i Östersund-Frösö slalomklubb. Han har under lång tid engagerat sig i skidsäkerhetsfrågor. – Enligt hans uppfattning bör alla dolda och överraskande hinder i preparerade nerfarter markeras. Detta gäller även om hindret består av ett barmarksområde. I nerfarter som saknar sidomarkeringar torde man inte kunna hävda att nerfarten begränsas av det pistade området och att övrigt område utgör ”off pist”. Han anser inte att L.A. åkte oansvarigt, utan den olycka som drabbade honom torde vem som helst kunna ha råkat ut för om backen såg ut som den gjorde då.

HovR:n gör följande bedömning.

Lika med TR:n och på av TR:n anförda skäl anser HovR:n att det ej kan komma i fråga att ålägga makarna B. ett strikt skadeståndsansvar eller ett presumtionsansvar.

Avgörande i målet är sålunda huruvida L.A. visat att makarna B. på grund av vårdslöshet i angivet hänseende vållat L.A:s skada.

Utförsäkning är en sport som medför relativt stora risker för utövaren. Såsom TR:n fastslagit får det som regel ankomma på envar utförsåkare att avgöra om det, med hänsyn till rådande väder-, snö- och terrängförhållanden samt till egen åskicklighet, är rådligt att välja en viss väg för nerfarten. Detta hindrar emellertid inte att ett ansvar åvilar backägaren att tillse att det område han mot avgift upplåter för skidåkning inte inrymmer några allvarliga eller opåräkneliga faromoment. Att backägarna själva anser sig ha ett sådant ansvar speglas inte minst av det omfattande arbetet för att öka säkerheten för skidåkarna som pågått under senare år. Detta arbete torde ha sin grund i utförsåkningssportens explosionsartade utveckling, inte minst bland barn och ungdom. Backägare får idag räkna med att deras anläggningar utnyttjas av människor av olika ålder och med mycket skilda förutsättningar att bemästra de faror som kan uppstå vid sportens utövande.

Vid den aktuella tiden gällde inte några regler eller rekommendationer om att backägaren borde markera särskilt preparerade nedfarter på kalfjället. Med hänsyn härtill torde i och för sig inte kunnat krävas att makarna B. genom varningskäppar eller på annat sätt utmärkt varje barmarksområde eller andra mer eller mindre tillfälliga hinder.

Det för vållandefrågan avgörande är därför om just det barmarksområde där L.A. ramlat och skadat sig utgör ett sådant allvarligt faromoment att det bort utmärkas.

Av iakttagelserna vid synen finner HovR:n, liksom TR:n, att barmarksområdet uppifrån skymms av ett mindre krön, att man icke kunnat se området från det ställe ovanför olycksplatsen, där L.A. och T.F. stannade, samt att den väg som L.A. valde i och för sig ter sig som en naturlig nerfart sett från den plats där han stannade före

olyckan. HovR:n vill därtill lägga att området, sett från lift nr 8:s toppunkt, ligger parallellt med liften och närmast rakt i fallinjen ner mot de nerfarter som vidtar i skogsterrängen samt att åkaren, för att undvika området, är tvungen att svänga åt vänster genom den s k ravinen. Backen ovanför olycksplatsen är vidare relativt brant, vilket medför att en åkare på en kort sträcka kan uppnå hög hastighet. Betydelsen av omständigheten att det upplåtna skidområdet varit mycket stort och till stor del beläget på kalvfjäll förtas i betydande mån av det nyss sagda och av att pistbehandling skett på vissa ställen. Olycksplatsen ligger i nära anslutning till ett sådant ställe.

Av förhören framgår att det vid olyckstillfället ej var preparerat i backen ovanför krönet utan att det preparerade området i stället vidtog i sänkan på andra sidan krönet. Någon pistad nerfart ända från toppen av lift nr 8 fanns därför inte. Av förhöret med U.B. framgår att denne själv kört med pistmaskin i ravinen för att där bredda åkområdet. Även om han haft svårt att dra sig till minnes om han lagt märke till barmarksområdet, framgår redan av det förhållandet att han ansett sig tvungen att flytta snö ut mot ravinens kanter att snötillgången där varit dålig. Genom att U.B. uppehållit sig på platsen under relativt lång tid i samband med prepareringen kan det inte heller varit några svårigheter för honom att upptäcka att det var dåligt med snö även bakom krönet. I vart fall hade bergställarna bort besiktigas och barfläcken upptäckas vid den dagliga avsyningen av skidområdet som U.B. säger sig ha företagit, särskilt som han själv visste att snötillgången där tidvis varit dålig.

Genom det anförda finner HovR:n att det barmarksområde där L.A. fallit legat i en sådan del av backen och varit av så förrädisk beskaffenhet att U.B. bort förutse risken att åkare kunnat åka in i detta och komma till skada och att därför avspärning av eller i vart fall varning genom lämplig markering för området bort ske. Det har ålegat makarna B. att utföra dessa åtgärder. Eftersom de försummat detta kan de inte undgå ansvar för den skada som drabbat L.A..

Vad därefter avser frågan om L.A. varit medvällande till olyckan gör HovR:n följande bedömning. L.A. är en van skidåkare. Han

torde genom sina erfarenheter vara väl medveten om att tillfälliga eller andra hinder kan finnas i nerfarter, framför allt på kalvfjäll. Han torde vidare vara medveten om att utförsäkning bör ske på sådant sätt att åkaren har möjlighet att stanna inom det område han kan överblicka. Genom att åka över krönet utan att först förvissa sig om att detta kunde ske utan risk måste därför L.A. anses ha genom vårdslöshet medverkat till olyckan. Denna vårdslöshet kan emellertid inte bedömas vara så betydande att grov vårdslöshet i skadeståndslagens mening föreligger. Förutsättning för jämkning av skadeståndet finns därför inte.

Till följd härav och då makarna B. vitsordat yrkat skadestånd i och för sig skall käromålet bifallas.

DOMSLUT

Domslut. Med ändring av överklagade domen förpliktar HovR:n U.B. och S.B. att solidariskt till L.A. utge skadestånd med 83 000 kr jämte ränta.

Hovrättsrådet Brandoné var av skiljaktig mening och fastställde TR:ns dom.

Sedan makarna B. sökt revision återkallade L.A. sin talan i målet mot S.B. och hemställde att målet skulle med undanröjande av TR:ns och HovR:ns domar avskrivas i den delen. S.B. samtyckte till detta.

U.B. (ombud advokaten B.V.) yrkade att HD skulle ogilla L.A:s talan mot honom.

L.A. (ombud advokaten G.K.) bestred U.B:s yrkande.

Målet avgjordes efter huvudförhandling.

HD (JustR:n Welamson, Vängby, Lind och Solerud, referent) beslöt följande dom:

DOMSKÄL

Domskäl. HD har under huvudförhandlingen i målet hållit syn på platsen för olyckan.

Parterna samt vittnena S.L. och S.R. har hörts på nytt. Vad vittnet T.F. berättat under förhören i TR:n och HovR:n har i HD förebringats genom uppläsning av fonogramutskrifter.

Domstolarna har funnit utrett att anledningen till att L.A. skadade sig var att han åkte in i ett område med berghällar och stenar och föll omkull där. Vad som förekommit i HD föranleder inte domstolen att frångå denna bedömning.

I HD har båda parter förklarat dels att avståndet mellan det ställe där olycksområdet började och kanten till den s k ravinen eller sänkan ovanför området kan antas ha uppgått till 3-5 m, dels att, om ravinkanten inte skymt olycksområdet, en åkare först på ett avstånd av högst 10 m från området skulle ha kunnat se att det täcke av nysnö som fanns på olycksområdet var för tunt.

I likhet med domstolarna finner HD att U.B. inte bär strikt skadeståndsansvar eller presumtionsansvar för den händelse som det är fråga om i målet. För att U.B. skall vara skyldig att utge ersättning till L.A. fordras alltså att han kan anses ha vållat L.A:s skada.

HD delar HovR:ns och TR:ns uppfattning att det i betydande utsträckning måste ankomma på skidåkaren själv att svara för att han färdas på sådant sätt som hans erfarenhet och skicklighet samt förhållandena på platsen vid tillfället i fråga kräver för att han inte skall komma till skada. Även om åkaren inte kan utgå från att han utan att själv iaktta ett betydande mått av försiktighet kan för avsett ändamål utan risker utnyttja ett område som upplåtits för utförsåkning, måste emellertid den som upplåter ett sådant område ta med i beräkningen att vissa hinder med hänsyn till förhållandena kan vara för åkaren opåräknliga och orsaka allvarliga personskador. Därav följer att det åligger upplåtaren att vidta åtgärder till förebyggande av dylika skador. Det är knappast möjligt att mera exakt ange vilka åtgärder som skall komma i fråga. Den saken måste bedömas med utgångspunkt i föreliggande särskilda omständigheter varvid de inom branschen vedertagna säkerhetsreglerna och där i övrigt rådande praxis kan tjäna som vägledning.

Av utredningen i målet får följande anses framgå. Till det område som U.B. upplåtit för allmänhetens utförsäkning hörde också den nedfart till vänster om lift nr 8 (uppifrån sett) som L.A. och T.F. valde fram till den plats där de stannade innan L.A. sedan fortsatte färden mot olycksområdet. L.A. och T.F. hade för avsikt att fortsätta i riktning till höger (i färdriktningen) om lift nr 9. Olycksområdet låg i denna riktnings fallinje. På grund av att nysnö fallit under natten före dagen för olyckan syntes där inga bara fläckar; ”allt såg vitt ut”. Från den plats där L.A. och T.F. stannade, 75-100 m från olycksplatsen, föreföll det åkbart även nedanför olycksområdet.

U.B. kände terrängförhållandena i detalj och visste att olycksområdet var farbart endast vid sällsynta tillfällen då snötillgången var mycket god. Han kände till att det förekommit att åkare hade tagit vägen över området vid dylika tillfällen, synbarligen utan att någon olycka inträffat. Vidare har U.B. själv framhållit att snötillgången vid olyckstillfället generellt sett var ovanligt dålig och att han insett att detta innebar risker för åkarna. Samtidigt har han vitsordat att även olycksområdet till följd av snöfall natten innan kunnat se vitt ut på avstånd.

Enligt vad U.B. uppgett iordningställdes ravinen ovanför olycksplatsen på morgonen samma dag som olyckan inträffade därför att ravinen var den enda säkra vägen ned i detta avsnitt av backen. U.B. har framhållit, att han under arbete med pistmaskinen, som pågick i åtskilliga timmar, breddade åkytan i ravinen och därvid lade upp en snökant som markerade nedfartens högra sida. Han kunde ”inte tro att någon skulle åka som L.A.”.

Det måste antas att, särskilt efter den pistning som ägt rum, färdvägen genom ravinen framstod som den naturliga nedfarten i det aktuella avsnittet av backen. Det är vidare klarlagt att terrängen bortom snökanten inte kunde iakttas från ravinen. Med hänsyn härtill har U.B. inte haft anledning räkna med att en tillbörligt försiktig åkare skulle, såsom L.A. gjorde, åka ut över snökanten och in i olycksområdet. Mot bakgrund av att detta område såg vitt och farbart ut för en åkare som befann sig högre upp i backen hade U.B.

likväl inte bort lämna ur räkningen att en åkare kunde komma till allvarlig skada genom att ta den väg som L.A. tog och därvid inte i tid upptäcka att snötillgången bortom snökanten var otillräcklig. De skadeförebyggande åtgärder som U.B. vidtog kan därför inte anses ha varit tillräckliga, utan det måste anses ha ålegat honom att, innan lift nr 8 öppnades, tydligt markera den fara som olycksområdet utgjorde. Sådan markering kunde lätt ha gjorts t ex genom att U.B. satt ut några varningskäppar.

På grund av det anförda finner HD att U.B. måste anses ha varit vållande till L.A:s skada.

Lika med HovR:n finner HD att L.A. inte kan anses ha genom grov vårdslöshet i skadeståndslagens mening medverkat till sin skada. Skadeståndet skall därför inte jämkas. Beloppet av det av L.A. yrkade skadeståndet har till sin skälighet vitsordats av U.B.. HovR:ns domslut såvitt avser U.B. skall därför fastställas.

DOMSLUT

Domslut.

HD undanröjer TR:ns och HovR:ns domar i vad de avser S.B. samt avskriver målet i denna del.

HD fastställer HovR:ns domslut beträffande U.B..

JustR Gregow var i fråga om skadeståndsskyldighet för U.B. av skiljaktig mening och anförde: Såsom domstolarna har funnit har U.B. inte strikt ansvar eller presumtionsansvar för den skada som L.A. ådrog sig vid det i målet aktuella tillfället. För att U.B. skall vara skadeståndsskyldig krävs därför att han kan anses ha genom vårdslöshet vållat L.A:s skada.

Omfattningen av utförsäkning har ökat kraftigt under en följd av år. I följd härav har de krav på säkerhet som ställs för att skidåkare inte skall komma till skada också ökat efter hand. Detta innebär att säkerhetskraven får anses vara större nu än då den aktuella olyckan inträffade i jan 1982. Bedömandet av frågan huruvida U.B. förfarit vårdslöst bör ske med utgångspunkt från de säkerhetskrav som får anses ha varit gällande vid tiden för olyckan.

Utförsäkning innefattar åtskilliga faromoment för åkaren. I terrängen förekommer hinder av olika slag och åkningen är beroende bl a av snötillgång, temperatur, sikt och vindförhållanden. Åkningen kräver därför stor uppmärksamhet från åkarens sida. Svenska liftanläggningars organisation (SLAO) har utgivit en folder med anvisningar och regler för lift- och utförsäkning. Däri anges bl a att utförsäkning är en sport som medför vissa risker för utövaren, att åk-, snö- och väderförhållanden kan försämrats så snabbt att faromoment kan uppstå, att åkning utanför markerad nedfart sker på eget ansvar samt att åkaren skall anpassa farten och åksått till terrängen, väderleken och sin egen åkskicklighet. Mot bakgrund bl a av det anförda måste anses att utförsäkning i princip sker på åkarens egen risk.

Även den som driver en liftanläggning och därvid upplåter mark för utförsäkning har emellertid, såsom U.B. också vitsordat, ett ansvar för säkerheten i området, bl a genom skyldighet att varna för vissa hinder. Hur långt detta ansvar sträcker sig kan knappast anges i detalj utan får bli beroende av de närmare omständigheterna. Ansvaret måste emellertid i första hand anses avse skyldighet att tillse att åkare inte skadar sig av fasta anordningar som anbragts inom området eller av särskilt farliga hinder i naturen, t ex stup och laviner. Det kan däremot inte begäras att den som driver anläggningen skall utmärka och varna för alla barmarksfläckar eller andra liknande förhållanden i naturen som utgör hinder för åkningen. Att kräva utmärkande även av sådana hinder skulle inte vara praktiskt genomförbart, i synnerhet inte i början eller slutet av skidsäsongen. Envar utförsåkare måste utgå från att sådana hinder kan förekomma. Bedömningen kan dock utfalla på annat sätt, då något hinder av nu avsett slag är helt opåräknligt för åkare och därmed utgör en fälla.

Beträffande förhållandena på den i målet aktuella platsen framgår av utredningen följande. Det ställe där L.A. och F påbörjade sin nerfart är beläget mellan avstigningsplatserna för lift nr 8 och lift nr 10. Huruvida övre delen av nedfarten var pistad synes oklart, men

det framgår att den användes av skidåkare vilket U.B. kände till. Detta måste ha varit anledningen till att han preparerade ravinen, som låg längre ner i backen. Ett stycke nedanför ravinen och i stort sett i förlängningen av den nedfart som L.A. och T.F. använde fanns en preparerad nedfart. Denna synes på avstånd ha kunnat uppfattas som en direkt fortsättning av den av dem använda nedfarten. Vid den syn som HD företagit på platsen var förhållandena vid ravinen ändrade; detsamma gäller HovR:ns och TR:ns syn. Av den beskrivning som i målet lämnats av parterna får emellertid anses framgå följande. Ravinen var ungefär 15 m bred och ca 2 m djup. Den svängde uppifrån sett snett åt vänster. Bakom nedre långsidan av ravinen fanns ett område med stenar, i målet kallat barmarksområde. Detta område var vid olyckstillfället täckt av ett tunt lager nysnö. Från det ställe ovanför olycksplatsen, där L.A. och T.F. stannade till, kunde de överblicka barmarksområdet; att de inte såg någon barmark där måste ha berott på nysnön. Den som befann sig nere i ravinen kunde däremot inte se barmarksområdet. I HD är ostridigt att avståndet mellan den nedre kanten på ravinen och barmarksområdet var 3-5 m samt att, om kanten inte skymt barmarksområdet, en åkare först på ett avstånd av högst 10 m skulle ha uppmärksammat att snötäcket på området var för tunt att åka på.

Utredningen i målet ger vid handen att den olycka som L.A. råkade ut för inträffade till följd av att han under sin åkning utan att stanna fortsatte över ravinens nedre kant in på barmarksområdet samt föll och skadade sig på detta. Det måste anses framgå att han härvid åkt med en ej ringa hastighet.

Av vad som upplysts i målet framgår att snötillgången i området var förhållandevis ringa vid tiden för olyckan och att det fanns åtskilliga mindre områden med barmark. På natten till olycksdagen hade man emellertid erhållit ett tunt lager nysnö. Denna nysnö hade i viss utsträckning dolt barmarksområdena, i vart fall på avstånd. Nu angivna förhållanden, vilka måste antas ha varit kända för skidåkarna, utgjorde särskild anledning för dessa att iaktta försiktighet vid åkningen. Detta har också gällt L.A..

U.B. hade den aktuella dagen före olyckstillfället under flera timmar kört med pistmaskin i ravinen. Han hade därvid skjutit upp snö från ravinens botten mot kanterna och breddat åkområdet. Avsikten var att åkning skulle ske i ravinens längdriktning, varvid ravinens nedre kantkrön skulle markera nedfartens ena (högra) kant. Av utredningen framgår att U.B. utfört ett omfattande arbete i området innan han ansåg sig kunna öppna lift nr 8. Det förtjänar i detta sammanhang nämnas att i målet är ostridigt att U.B. är känd för att sköta sin anläggning mycket noggrant och ordentligt.

Eftersom förhållandena på platsen numera är annorlunda än vid olyckstillfället, kan inte med säkerhet bedömas huruvida pistarbetet i ravinen utförts på sådant sätt, att ravinens nedre kantkrön utgjorde en för åkarna klar markering av nedfartens sida. Med hänsyn till vad som upplysts om arbetet måste i vart fall antas att den för åkare naturliga färdvägen var i ravinens längdriktning. Beaktas bör också att den av L.A. nyttjade nedfarten är belägen på kalfjället och ingår i ett ganska brett åkområde. Även om det inte kunde bortses från att vissa åkare skulle fortsätta tvärs över ravinens kant, har U.B. inte haft anledning räkna med att sådana åkare skulle fortsätta med ej ringa hastighet innan de kunnat närmare överblicka området nedanför ravinens kant; det kan nämnas att T.F. i sitt vittnesmål i HovR:n uppgett att det för honom föll sig naturligt att stanna på höjden vid ravinens nedre kant.

Mot bakgrund av det sagda kan det inte läggas U.B. till last som vårdslöshet att han inte satt ut märken som varnade för det barmarksområde på vilket L.A. föll och skadade sig. På grund härav ogillar jag L.A:s talan mot U.B..